

עיקרי הדינים

[פרטי הדינים ומקרים שהקלו - ראה בסימן המתאים]

אונן (סי' שמוא)

משנודע לו על מות אחד מז' קרוביו¹ עד לאחר הקבורה [או עד שנמסר לכתפים (סעי' ג ע"ש)] - **נקרא אונן**. האונן אינו מיסב ואוכל, ואסור באכילת בשר ושתיית יין, [ובאכילת לחם - נוטל ידיו בלא ברכה], ואינו מברך ברכת המוציא ולא ברכת המזון, ופטור מק"ש, מתפילה, מתפילין ומכל מצוות עשה, ואפילו רוצה להחמיר על עצמו ולקיים מצוות ולברך או לענות אמון, אינו רשאי (סעי' א). ואסור לישיב [ע"ג כסא] או לישן ע"ג מיטה [אפילו כפויה] - אלא יושב וישן על גבי הקרקע (סעי' ה)⁴. וי"א שהאונן אסור גם בדברים שהאבל אסור בהם בשבעה (רמ"א סעי' ה, ולפת"ש (כג) - זו גם דעת השו"ע, וכ"פ השלחן גבוה ס"ק לא, וחזו"ע ח"א עמ' קג). אולם האונן מותר לצאת מביתו וכן מותר בעניילת הסנדל [ואינו חייב בעטיפת הראש וכפיית המטה (סעי' ה)], לפי שהוא טרוד בעסקי המת (רמב"ן).

בשבת ויו"ט - אין אנינות ומותר בבשר ויין ומברך וחייב בכל המצוות, אולם אסור בתשמיש המיטה [ולדעת פוסקים רבים אסור אף בכל דברים שבצינעא (דב"ס ס"ק לא)]. כדן אבל. אולם יש אנינות בשבת/יו"ט, באחד מהמקרים הבאים: משהתחיל ללכת להחשיך על התחום כדי להתעסק בצרכי המת, או כשרוצה לקבור מתו ביו"ט [ראשון - ע"י עממים, ביו"ט שני - יכול לקבור בעצמו] (סעי' א).

הספד (סי' שדמ)

מצוה גדולה להספיד על המת כראוי - ולומר עליו דברים המשברים את הלב, כדי להרבות בכיה ולהזכיר שבחו, ואסור להפליג בשבחו יותר מדאי.

הלווית המת (סי' שסא)

מצוה ללוות את המת ולהתעסק בכל צרכי הקבורה [לשאת על הכתף, לילך לפניו, לספוד, לחפור ולקבור, ואלו הן גמ"ח שבגופו שאין להם שיעור (רמב"ם פ"ד הל' א)] - ואף מבטלים תורה כדי ללוותו [בהתאם לשיעור גדולתו בתורה של הנפטר, עיין בשו"ע סעי' א]. **ומנהג ירושלים** שבניו ובנותיו ויוצאי חלציו - אינם הולכים אחר מיטת אביהם [הקנים]⁵ אולם הולכים אחר מיטת אמם⁶ (חזו"ע ח"א עמ' דש). ברם חתניו וכלותיו - מלוין אותו כמו אחיו ושאר קרובים (גשה"ח ח"א פ"ב סעי' א). וכל הרואה את המת ואינו מלווהו, עובר משום לועג לרש, ובר נידוי הוא, ולפחות ילוונו ד' אמות (שו"ע סעי' א).

(ולרמ"א כל 30 יום), ועל אביו ואמו - 30 יום, והאשה - שוללת לאלתר משום כבודה. **אסור לאחות את הקרע** [היינו תפירה שווה]: על שאר קרובים - 30 יום, ועל אביו ואמו - לעולם (סי' שמ סעי' טו).

- אולם עתה יש שנהגו להקל בכך לאונן, כיון שירדה חולשה לעולם (חזו"ע ח"א עמ' קנח, פני ברוך הל' אנינות סעי' ז, וע"ע בצרור החיים פ"ב סעי' ח).
- והטעם לכך ראה לקמן בס"י שסא בסוף ההרחבה לסעי' א.
- אולם מנהג חב"ד - "דבעת הלויה, אין הבנים, בנות, נכדים ונכדות הולכים אחרי המיטה, הן לאב והן לאם" (ספר המנהגים חב"ד עמ' 77).

דיני ביקור"ח ורפואה, והנוטה למות (סי' שלה-שלט)

מצוה לבקר חולים - וכל המוסיף הרי זה משובת, ובלבד שלא יטריח לו (סי' שלה סעי' א-ב). ויבקש עליו רחמים (סעי' ה). ויש חולים שאין מבקרים אותם והם חולי: ראש, עין, מעיים [וסימני: רע"מ], וכן כל חולה שהדיבור קשה לו [או שחלה במחלה מדבקת (חזו"ע ח"א עמ' יד)] - אין מבקרים אותו בפניו אלא נכנסים בבית החיצון ושואלים ודורשים בו (סי' שלה סעי' ח וע"ש).

ומצוה לרופא שירפא - ובכלל פיקוח נפש הוא, ואם מונע עצמו הרי זה שופך דמים (סי' שלו ס"א).

יודי - חולה שנטה למות אומרים לו התוודה... [וסדר היודי הוא: "חטאתי, עויתי, פשעתי" וכו' (סי' שלה סעי' ב)] וכל המתוודה יש לו חלק לעוה"ב. אולם אין אומרים דברים אלו בפני עם הארץ, נשים, וקטנים, שמא יבכו וישברו לבו של החולה (שם סעי' א).

הגוסס - חשוב כחי לכל דבר, ואסור לעשות לו את מה שרגילים לעשות למת [כגון סיכתו, הדחתו, ועצימת עיניו], ואף אין שומטין את הכר מתחתיו, כי ע"י כך מקרב את מותו, והרי זה שופך דמים... [וכן אסור לגרום לו שימות מהרה (רמ"א)] (סי' שלט סעי' א).

הנוטה למות - אין רשאי לפרד ממנו [שישאר לבדו], כדי שלא תצא נפשו והוא יחידי, ומצוה לעמוד על האדם בשעת יציאת נשמה (שם סעי' ד).

יציאת נשמה

אחר יציאת נשמה - ז' הקרובים¹: אומרים צידוק הדין, וקורעים ב"דיין האמת" (סי' שלט סעי' ג), [והיום יש שנהגו לומר צידוק הדין לאחר הקבורה, והמנהג לגבי הקריעה - ראה לקמן]. והעומדים בשעת יציאת נשמה [אף שאינם מז' הקרובים] - חייבים לקרוע (סי' שמ סעי' ה). [אולם היום לא נהגו שאר אנשים לקרוע בשעת יציאת נשמה, שמא לא ימצא מי שיסכים לעמוד שם, מחשש שיצטרך לקרוע בגדיו, ונמצא האדם מת יחידי בעגמת נפש (שלחן גבוה סי' שמ ס"ק טו, גשה"ח ח"א פ"ד ס"ק ט)].

קריעה (סי' שמ)

אם לא קרע בשעת יציאת נשמה (סי' שלט סעי' ג) - קרוע אח"כ קודם שיסתום פני המת בקבר (סי' שמ סעי' א וע"ש)².

ומנהג האשכנזים - לקרוע קודם הוצאת המת לקבורה [מהם לפני ההספד ומהם אחר ההספד (בדה"ש ע)]. **ולספרדים** - היותר נכון שכל האבלים יקרעו מיד אחר יציאת נשמה, או אחר ששמעו על הפטירה, אבל המנהג לקרוע אחר הקבורה קודם סעודת ההבראה, ויש להם על מה שיסמוכו (חזו"ע ח"א עמ' רכו).

איסור שלילת הקרע ואיחוי - ראה בהע' 3.

- ז' הקרובים הם: אביו, אמו, אחיו, אחותו, בנו, בתו, אשתו/בעלה (סי' שעד סעי' ד, וע"ש).
- וסיכום ההבדלים דיני קריעה - בין השו"ע לרמ"א, ובין על אביו ואמו לשאר קרובים, ראה בדברינו בסוף סי' שמ.
- אסור לשלול את הקרע** [היינו תפירה בלתי שווה]: על שאר קרובים - כל שבעה

טומאת כהנים (סי' שסט-סי' שעד סע' ג)

אסור לכהן להיטמא למת - בין במגע, בין במשא ובין באוהל (רמב"ם הל' טומאת מת פ"א ה"א וע"ש), וי"א אף בהיסט (שם ה"ז, שו"ע סי' שעא סע' ו), [ואסור להיטמא לכל הטומאות הפורשות מהמת, לא לגולל ולא לדופק, לא לאבר מן החי, לא לספק טומאה, לא לטומאת ארץ העמים, וי"א אף לא לחרב שנטמאת במת (סי' שסט)]. אולם מיטמא לז' קרוביו ולמת מצוה (סי' שעד), [ואסור להיכנס לביה"ק לקבורת קרובו, והמקל בכך יש לו על מי לסמוך (עיין בדברינו בסי' שעג סע' ז). ומקרים שאינו מיטמא לקרוביו - ע"ש בסוף סי' שעג]. חלל וכהנת - מותרים להיטמא אף לשאר מתים (סי' שעג סע' ב).

אבלות (סי' שעד סע' ד-סי' תג)

לאחר הקבורה חלים עליו דיני אבלות,⁷ ויש להבחין בין היום הראשון, לשבעה, לשלושים, ולי"ב חודש [על אביו ואמו], כדלהלן.

[למנהג האשכנזים וספרדים הנוהגים כהגר"מ אליהו - אחר הקבורה חולץ את נעלי העוה ויכול להקל להניח עפר במנעלו עד שיגיע לביתו, אולם לספרדים הנוהגים כהגר"ע יוסף - א"צ לחולצם עד שיגיע לביתו (ע"ע בדברינו בסי' שעג סע' א)]. ואומרים צידוק הדין,⁸ וקדיש דהוא עתיד לחדתא עלמא (סי' שעו סע' ד),⁹ [יהא שלמא], והמנחמים עומדים בשורה,¹⁰ ומנחמים את האבל העובר בפניהם, ומי שהיה בלוויה או היוצא מביה"ק - צריך ליטול ידיו קודם שיכנס לביתו או לבית אחרים (וכרוך יצחק פי"א סע' כו-לא).¹¹

סעודת הבראה - אסור לאבל לאכול [ביום הראשון לאבלות] סעודה ראשונה משלו, ומצוה על שכניו שיאכילוהו משלהם (סי' שעח). ואם לא הברוהו ביום הראשון עד הלילה - מותר לאכול בלילה משלו, וא"צ הבראה (רמ"א סע' ג, וע"ש).

[אמנם לפני הקבורה - אסור באכילת בשר ושתיית יין משום שהוא אונן, אולם אחר הקבורה שהוא] אָבֵל - מותר באכילת בשר ושתיית מעט יין בתוך הסעודה כדי לשרות אכילה שבמעיו אבל לא לרוות (שו"ע סי' שעח סע' ה, וכ"כ החזו"ע ח"ב עמ' שטו, לפני ברוך סי' י סע' י).¹¹

נוסח הזימון וברכת המזון בבית האבל, בחול ובשבת - ראה בסי' שעט.

ביום הראשון [שהוא יום מיתה וקבורה] - אסור בהנחת תפילין (סי' שפח)¹².

בימי השבעה^{13,14} - האבל אסור במלאכה (סי' שפ), רחיצה וסיכה (סי' שפא), נעילת הסנדל [מעור] (סי' שפב), תשמיש המיטה (סי' שפג), תלמוד תורה (סי' שפד), אינו שואל בשלום אחרים ואין שואלים בשלמו (סי' שפה), חייב בעטיפת הראש (סי' שפז) [אולם בימינו לא נוהגים בכך (רמ"א)], חייב בכפיית המיטה (סי' שפז) [אולם בימינו לא נוהגים בכך (שו"ע סע' ב)], יושב ע"ג הקרקע [בהפסקת בגד] (סי' שפז), אסור בכיבוס [לכבס וללבוש המכוסס (סי' שפט)], אינו יוצא מביתו (סי' שצג), ובאים בני אדם לנחמו¹⁵.

בימי השלושים - אסור לשאול בשלמו ולא לתת לו מתנות (סי' שפה סע' א, ג), אסור בגיהוץ [דהיינו אסור ללבוש בגד לח"ם-לבן, חדש, מגוהץ (סי' שפט סע' ה)¹⁶, ובדין גיהוץ שבזמננו - נחלקו החזו"ע והדב"ס, עיין לקמן בסי' שפט סע' ת]. אסור בגילוח ותספורת (סי' שצז)¹⁶, אסור ליטול ציפורנים בכלי (סי' שצז סע' ז), אסור בשמחה [ובכניסה למקומות שיש בהם שמחה, כגון בית המשתה ונישואין (סי' שצא סע' ב) ושלא לשמוע נגינה], אסור לצאת לסחורה בשיירא גדולה למקום רחוק [מכיון ששמחים הרבה בדרך (סי' שפ סע' כה)]¹⁶, אסור בנישואין [אם קיים מצות פרו ורבו (סי' שצב)]¹⁷, אינו יושב במקומו בביהכ"ס עד השבוע השלישי (סי' שצג).

ועל אביו ואמו, יש ג' דינים שאסורים עד שיגערו בו אחר 30:

- א) גיהוץ [שיעברו 30 יום ויגיע הרגל ויגערו בו (סי' שפט וע"ש פת"ש ד)].
- ב) גילוח ותספורת (סי' שצ).
- ג) יציאה לסחורה בשיירא [שיגערו בו חבריו ויאמרו: לך עמנו (סי' שפ סע' כה, וע"ש)].

ולרמ"א נהגו איסור גם בד' הדינים הבאים:

- א) לשנות מקומו בביכה"ס 30 יום (רמ"א סי' שצג).
- ב) איסור רחיצה 30 יום (רמ"א סי' שפא).
- ג) כיבוס [דהיינו שלא ללבוש בגדים מכוסים (רמ"א סי' שפט) 30 יום.
- ד) שלא ללבוש בגדי שבת ובגדים חדשים 30 יום (רמ"א סי' שפט סע' ג)¹⁸, אולם לרדב"ז וכן הסכמת האחרונים - בשבת [אפי' תוך השבעה] לובש בגדי שבת [שלא לנהוג אבלות בפרהסיא], וכן המנהג.

על שאר קרובים - האבלות מסתיימת ביום ה-30, אולם על אביו ואמו - האבלות היא י"ב חודש¹⁹.

13. **ופשוט: דמה שאסור בשבעה** - אסור גם ביום הראשון, ומה שאסור בשלושים - אסור גם בשבעה, ומה שאסור בי"ב חודש - אסור גם בשלושים. ומונים את השבעה וה-30 מיום הקבורה [כי ידוע דאין נעשה שום עליה ותיקון ומיתוק לנשמה, כי אם עד אחר קבורה כנודע" (רב פעלים ח"א י"ד סי' נא)], ואת הי"ב חודש מונים: [לש"ך ומשנ"ב - מיום הקבורה, ולט"ז והרב פעלים (שם) - מיום המיתה (וע"ע בסי' תב סע' יב)].

14. וג' ימים הראשונים הם חמורים יותר מהשבעה - דוגמ' לכך ראה: סי' שפ סע' ב, ה, סי' שפה סע' א, סי' שצג סע' א, ג, סי' שצד סע' א, ד.

15. **מצות ניהום אברים:** [לרבינו יונה (ברכות י"א) - היא מהתורה, ולרמב"ם (פי"ד ה"א) - מדרבנן].

16. ועל אביו ואמו - אסור עד שיגערו בו אחר 30, כדלקמן.

17. ואם מתה אשתו - אסור להינשא עד שיעברו ג' רגלים, ואם מת בעלה - אסורה להינשא עד שיעברו ג' חודשים (ועיין בסי' שצב מתי מקלים).

18. ברם כל ד' דינים אלו שלרמ"א רק מצד המנהג אסורים [אחר השבעה] כל 30 יום - מותרים ביום ה-29 שחל בערב שבת משום כבוד שבת (רמ"א סי' ת סע' ב).

19. וסיכום ההבדלים בדיני אבלות - על אביו ואמו לשאר קרובים, ובין איש לאשה, ראה בדברינו לקמן אחר סי' תג. ובדיני קריעה - עיין לעיל הע' 2.

כל י"ב חודש על אביו ואמו - אין אחרים שואלים בשלומו ואין נותנים לו מתנות (סי' שפה סעי' א,ג), אסור בשמחה [ובכניסה למקומות שיש בהם שמחה, כגון בית המשתה ונישואין (סי' שצא) ושלא לשמוע נגינה]²⁰.

ולרמ"א נהגו אסור גם בד' הדינים הבאים:

- (א) שלא ללבוש בגדים חדשים (סי' שפט סעי' ג, ובמנהג הספרדים - ע"ש).
- (ב) תספורת.²¹
- (ג) לא לאכול בשום סעודה בעולם חוץ לביתו (רמ"א סי' שצא סעי' ב).
- (ד) לשנות מקומו בביהכ"ס (רמ"א סי' שצג סעי' ב).

אומר קדיש ועובר לפני התיבה [בי"ב חודש על אביו ואמו] - ואחר י"א חודש

[מיום הקבורה]: מנהג האשכנזים - להפסיק לומר קדיש ולהיות ש"צ (רמ"א סי' שעו סעי' ד), אבל רשאי להתפלל לפרקים בחודש הי"ב (שו"ת שבט הלוי, דב"ס סי' שעו ס"ק קו). ומנהג הספרדים - בסיום י"א חודש עושים לימוד יותר והולכים על הקבר... ופוסקים לומר קדיש במשך שבוע, ואח"כ ממשיכים לומר קדיש עוד ג' שבועות עד סוף י"ב חודש לאבלות (בא"ח שנה א' ויחי סעי' יד, חזו"ע ח"א עמ' שלו, וחי"ג עמ' קצו-קצט וע"ש).

כל דיני אבלות - נוהגים בין ביום ובין בלילה (רמ"א סי' שפ סעי' א), [והמקל בשבעה לצאת בלילה מפני הצורך - לא הפסיד (רמ"א סי' שצג סעי' ב)].

נוהג באבלות עד סמוך לשבת (פת"ש סי' ת ס"ק א ע"ש), וע"ע בהערה 22.

בשבת ויו"ט - אינו נוהג אבלות ופרהסיא אלא בדברים שבצינעא

(סי' ביו"ט), [נסימנ"ך תר"ת: ת"ת, רחיצה וסיכה, תשמיש המיטה. אולם יש שהתירו ת"ת ביו"ט]. ולדעת פוסקים רבים - דין זה מתייחס אף לדברים הנוהגים בשלושים ובי"ב חודש (סי' ת בהרחבה לסעי' א), ובמקו"ש חוזר לנהוג אבלות אף בדברים שבפרהסיא, עד יום ז' לאבלות.

מקצת היום ככולו [=מקצה"כ] (סי' שצה):

ביום השביעי וביום ה-30 - אומרים מקצה"כ, וכיון שנהג במקצת

מהיום אבלות - קם מהאבלות (סעי' א). [וע"ל ו"ז - אף ביום ז' לאבלות שהל בשבת - אומרים מקצה"כ (וע"ע בדברינו בסי' תב סעי' ז, ב"ח, וגבעת שאול)].

ביום האחרון של י"ב חודש - שו"ע (סי' שצה סעי' ג) - אין אומרים

מקצה"כ, אולם ^עלרדב"ז - אומרים מקצה"כ.

20. ובכניסה לסעודת מצוה שאין בהם שמחה [הנערכות מחוץ לביתו] - בני אשכנז מחמירים עפ"י הרמ"א (סי' שצא סעי' ב), אך יש ספרדים שמקלים עפ"י הברכ"י (שם ס"ק ב), וע"ע ^עחזו"ע ח"ב עמ' שנא, ובלקו"י סי' לח סעי' כד-כה, ^עובצורו החיים פ"ג סעי' קצא, ובישמוח משה סי' ח סעי' ז.

21. דהיינו אם לא גערו בו - אינו מסתפר י"ב חודש, ואם עברו ג' חודשים והכביד שערו וכו' - יש להקל אף שלא גערו בו (רמ"א סי' שצ סעי' ד, עפ"י הפני ברוך סי' יט סעי' כא-כב), אולם לספרדים - כל שעברו ב' חודשים [ומנהג ירושלים - כל שעברו 32-33 יום (נתיבי עם סי' שצ)] מיום הקבורה, מותר בתספורת אף שלא גערו בו (חזו"ע ח"ג עמ' ק, קב), ובשיער הַזָּקָן - אם עברו 30 יום מותר לגלחו אף לבני אשכנז ואף שלא גערו בו (פת"ש סי' שצ ס"ק ד, פני ברוך שם).

22. **כתב** ^עצורו החיים (בהקדמה לפ"א) - סמוך לשבת מפלג המנחה [שהוא כשעה ורבע לפני השקיעה] - יחליף האבל את בגדיו החיצונים, אך לא את בגדיו הפנימיים וילבש בגדי שבת, ינעל נעלי עור ויכול לשבת על כסא רגיל... (וכיוצ"ב בפני ברוך סי' כג סעי' ג-ד, ע"ש), אולם ^עחזו"ע ח"ג עמ' פ-פז) - רק בשעה שמקבל שבת סמוך לשקיעת החמה - יחליף בגדיו לבגדי שבת וינעל נעלי עור וישב על כסא וספסל, [והנכון שיקבל שבת אחר פלג המנחה (שהוא שעה ורבע קודם הלילה (וע"ע במשנ"ב סי' רסא ס"ק כה)) - ואז יפסיק האבלות (חזו"ע שם עמ' פג)], וע"ש. ובדין רחיצת פניו ידיו ורגליו בע"ש: ^עצורו החיים (פ"א סעי' קנת) - הקל אף במים חמים [וכן אמר לי הגר"מ אליהו]. אך ^עסתימת השו"ע והפוסקים - שירחץ בצונן (וע"ע לקמן בסי' שפא סעי' א).

מי שנהג אבלות קודם הרגל [וכן קודם ר"ה וכיפור] ואפ"י רק שעה אחת [ואפ"י כל שהוא (ש"ך א)] - הרגל מבטל ממנו גזרת ז', ואם נהג אבלות ז' ימים והרגל פגע בו ביום ז' [או בחו' והלאה] לאבלות - בטלה ממנו גזרת 30, [אולם הרגל לא מבטל ג' דינים התלוים בגערה, ולא גזרת י"ב חודש] (סי' שצט סעי' א, ג-ד).

קטן שהגיע לגיל חינוך (ראה בדברינו בסי' שמ סעי' כז), וכן קטן שהגדיל תוך ז' או ל' (סי' שצו סעי' א) - יש מח' אם חייב באבלות, ומ"מ קורעים לקטן [אף שלא הגיע לחינוך], מפני עגמת נפש שייבכו הרואים (סי' שמ סעי' כז).

על שמועה קרובה [דהיינו שמע על מות קרובו תוך 30 יום מהמיתה²³] - חייב לנהוג אבלות ז', ל' וי"ב חודש.

על שמועה רחוקה [דהיינו שמע על מות קרובו אחר 30 יום מהמיתה²³] - נוהג אבלות שעה אחת ודיו, ודיני י"ב חודש.

בסוף י"ב חודש - הסתיימו דיני אבלות. [ומונים את הי"ב חודש: ^עמ"א - מיום הקבורה, ^עוי"א - מיום המיתה (ע"י לעיל הע' 13, ולקמן בסי' תב סעי' ב)].

בהל' אבלות - קי"ל דהלכה כדברי המקל באבל (מו"ק יח/א), והרחבה לדין זה, ראה לקמן בדברינו אחרי סי' תג.

יום היארצייט [=זמן השנה/יום הזכרון (סי' תב סעי' יב)]

בכל שנה לעולם ביום שמתו²⁴ אביו ואמו - מצוה לעשות דברים לע"נ המת, והם: תענית, להרבות בתורה ובמעשים טובים, אמירת קדיש, לעבור לפני התיבה, להדליק נר נשמה, לתת צדקה, לעלות לתורה, להפטיר בנוביא בשבת שלפני היארצייט, לעלות לקבר (וע"ע סי' תב סעי' יב).

לרמ"א:

(א) נהגו להוסיף את יום היארצייט הראשון על אביו ואמו, לנהוג בו גם דין י"ב חודש (סי' שצה סעי' ג).

(ב) בכל שנה בליל היארצייט על אביו ואמו, לא יאכל בסעודה [של חתונה] (רמ"א סי' שצא סעי' ג עפ"י פת"ש ס"ק ה, רמ"א סי' תב סעי' יב), ^עוכן דעת כה"ח (סי' תקסח ס"ק פא), והגר"י אליהו אמר לי בשם אביו הגר"מ אליהו - שאין להיכנס בליל היארצייט וביומו לסעודת נישואין.

אולם ^עלחזו"ע (ח"ג עמ' רד) - בליל היארצייט:

בשנה הראשונה - אין להשתתף בסעודת נישואין.

ובשאר שנים - מותר אפילו בסעודת נישואין (וכ"כ הרה"ג בנייהו דיין בשו"ת דברי בנייהו ח"ז סי' מב).

23. ברם ^עלדגמ"ר וערוה"ש (א) - מונים את ה-30 מיום הקבורה, בכדי לקבוע אם זו שמועה קרובה או רחוקה.

24. והמנהג - לעשות את היארצייט ביום המיתה ואף בשנה הראשונה, [ולהמשיך באבלות עד מלאת י"ב חודש ליום הקבורה]. ואם נתאחר הקבורה ג' ימים ויותר - יש [מבני אשכנז] שנהגו כש"ך: שהיארצייט הראשון - ביום הקבורה, ובשאר שנים - ביום המיתה (גשה"ח פ"ב ס"ק ח). וע"ע בדברינו בסי' תב סעי' יב.